

KULTURUTSKOTTETS BETÄNKANDE nr 10/1982-83
med anledning av landskapsstyrelsens fram-
ställning till landstinget med förslag till
landskapslag om skydd för kulturhistoriskt
värdefulla föremål.

Landstinget har inbegärt kulturutskottets utlåtande över nämnda framställning.

Utskottet, som i ärendet hört lagberedningssekreteraren Elisabeth Nauclér, antikvarien Sol-Britt Kärkkäinen, polismästaren Björn Andersson, och tulldirektören Kaarina Sjöblom samt dessutom inbegärt utlåtande från lagutskottet, har härmed äran anföra följande.

Utskottet omfattar till fullo lagförslagets huvudsyftemål, nämligen att det är angeläget från åländsk synpunkt att hindra att kulturhistoriskt värdefulla kulturföremål, som är av stor betydelse för det åländska kulturarvet, förs ut ur landskapet. Enligt utskottets mening bör betonas att de åtgärder som föreslås i lagförslaget främst bör syfta till att motverka en på kommersiella grunder organiserad utförsel av kulturhistoriskt värdefulla föremål. Utförsel som har samband med ett reguljärt kulturutbyte eller sammanhänger med personliga förhållanden kommer inte att hindras av den nya lagstiftningen.

För att till fullo uppnå lagstiftningens syften bör enligt utskottet jämsides med lagens införande en ökad information till allmänheten komma till stånd.

Detta för att efterlevnaden av lagen verkligen skall uppnå sina syften. Utskottet har till betänkandet bilagt inbegärt utlåtande från lagutskottet.
Detaljmotivering:

1 §. Paragrafens 1 mom. har förtydligats något i språkligt avseende.

Den senare satsen i 2 mom. föreslås utgå mot bakgrunden av vad som framkommer i lagutskottets utlåtande. Kulturföremål som saknar anknytning till landskapet och dess kulturarv men som kan anses tillhöra det finländska kulturarvet skulle sålunda i fråga om begränsningarna av rätten att utföra dem vara underkastade rikslagstiftningen. I upplysande syfte har utskottet infört ett nytt 3 mom.

Utskottet anser att det vore till fördel om ärenden som gäller utförsel till utlandet från Åland av föremål tillhöriga det finländska kulturarvet skulle kunna handhas av myndigheter på Åland även om behörigheten tillkommer riksmyndigheterna. Det vore därför ändamålsenligt att åstadkomma en överenskommelseförordning, enligt vilken museieverkets befogenheter i detta avseende överförs på landskapsstyrelsen.

2 §. Utskottet har konstaterat att i motsvarande rikslag anges blott några allmänna kriterier på kulturföremål. Genom ett beslut av undervisningsministeriet har närmare preciserats vilka föremål som anses vara av allmänt kulturhistoriskt värde. Till sitt innehåll motsvarar 2 § 2 punkten i huvudsak detta ministeriebeslut. Utskottet har övervägt att på landskapsstyrelsen överföra rätten att definiera vilka föremål som skall anses vara av allmänt kulturhistoriskt värde men har likväl stannat för att en definition i lagtext är mest ändamålsenlig.

Utskottet har särskilt uppehållit sig vid skyddet av kulturföremål som har särskild anknytning till den åländska sjöfartskulturen och migrationen. Utskottet har dock konstaterat att förteckningen i 2 mom. 2 punkten ger ett tillräckligt skydd för dylika föremål.

3 §. Utskottet har något omarbetat paragrafen så att tillstånd skulle erfordras för utförsel av kulturföremål beträffande de i punkterna 1-3 berörda fallen. I framställningen föreslås att kulturföremål i dylika fall skulle få utföras utan tillstånd. Enligt utskottets förslag, som motsvarar rikslagstiftningen, skall tillstånd alltid beviljas i dessa fall men anhållan dock göras. Utskottets förslag motiveras med att tillståndsförfarandet gör det lättare för den som önskar utföra kulturföremål att visa sin rätt till utförsel. Vidare ger tillståndsförfarandet möjlighet för museimyndigheterna att få kännedom om föremålen och vid behov dokumentera dessa genom fotografering, uppgörande av beskrivningar eller dylikt.

Den föreslagna lydelsen i 2 mom. utgör en rekommendation. Detta skulle innebära att personer som avser att utföra föremål enligt punkterna 1-3 skulle ha rätt att på uppmaning införskaffa erforderligt tillstånd.

7 §. Utskottet anser att landskapsstyrelsen också i samband med en aktualiserad handläggning om tillstånd och inte enbart vid beviljat tillstånd skall äga rätt att granska, kopiera och fotografera föremålet.

8 §. På de grunder som anförs i lagutskottets utlåtande föreslår utskottet att tullmyndigheten medtas som övervakningsmyndighet, när det gäller utförsel till utlandet.

9 §. Utgående från lagutskottets utlåtande föreslår utskottet att besvär över landskapsstyrelsens beslut om avslag på ansökan om utförsel tillstånd skall sökas hos högsta förvaltningsdomstolen och inte hos statsrådet.

10 §. Efter omröstning (3-2) beslöt utskottets majoritet (ordf. Sundberg, Fagerholm och Helling) att lagtexten kompletteras så att det blir ett enhetligt straff vid utförsel till utlandet. Utskottets majoritet vill betona

att vår lagstiftningsbehörighet vid utförsel eller försök till utförsel till riket enbart medger rätt att lagstifta om bötesstraff. Minoriteten (Sagulin och Olof M. Jansson) anmälde avvikande åsikt och anförde som motivering att straffet i lagar av denna karaktär inte bör vara högre än böter. Dessutom anförde minoriteten att straffet vid utförsel från landskapet bör vara lika oberoende av vart föremålet förs.

11 §. Lagtexten i denna paragraf är ny. Utskottet föreslår att den i framställningen ingående texten utgår i enlighet med den ändring som föreslås i 1 §.

Med förslaget till ny lydelse i 11 § vill utskottet understryka betydelsen av att de medborgare som uppfyller de krav som lagen förutsätter inte skall belastas ekonomiskt. Detta är också viktigt för att efterlevnaden av lagen skall bli så stor som möjligt.

Med hänvisning till det anförda får utskottet vördsamt föreslå
att Landstinget måtte antaga de i framställningen ingående lagförslagen med följande ändringar:

L a n d s k a p s l a g
om skydd för kulturhistoriskt värdefulla föremål.

(Ingressen lika som i framställningen).

1 §.

Denna lag innehåller bestämmelser som avser att närmare reglera utförseln av vissa kulturhistoriskt värdefulla föremål (kulturföremål).

Bestämmelserna syftar till att genom begränsning av utförseln av kulturföremål från landskapet skydda det åländska kulturarvet. (Uteslutn.)

I fråga om utförsel ur landet från ort i landskapet av kulturföremål tillhöriga det nationella finländska kulturarvet gäller vad därom i rikslagstiftningen är föreskrivet.

2 §.

(Lika som i framställningen).

3 §.

Den som har för avsikt att föra ut kulturföremål skall ha tillstånd till utförseln av landskapsstyrelsen. Kulturföremål får dock utföras utan tillstånd om föremålet förs ut av offentlig institution eller institution, som erhåller bidrag av landskapet eller kommun, och föremålet skall föras tillbaka till landskapet eller är tillfälligt inlånat till landskapet.

Tillstånd skall beviljas om

- 1) föremålet är framställt utanför landskapet och inte under de senaste 70 åren varit minst 50 år på Åland;
- 2) föremålets ägare flyttar från landskapet och föremålet ingår i hans personliga bohag;
- 3) föremålet härrör från ett i landskapet beläget bo och genom arv eller avvittring tillfaller person som är bosatt utanför landskapet.

4-6 §§.

(Lika som i framställningen).

7 §.

I samband med handläggningen av ärende rörande beviljande av tillstånd till utförsel av kulturföremål har landskapsstyrelsen rätt att granska, kopiera och fotografera föremålet, om inte den som önskar utföra föremålet åsamkas oskäligt dröjsmål härav.

8 §.

Begränsningar av utförseln av kulturföremål övervakas av polismyndigheten och, vad gäller utförseln till utlandet, även av tullmyndigheten.

9 §.

Ändring i landskapsstyrelsens beslut om avslag på ansökan om tillstånd till utförsel får, såvitt gäller beslutets laglighet, sökas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen med iakttagande av vad i lagen om ändringssökande i förvaltningsärenden (FFS 154/50) är föreskrivet.

10 §.

Den som i strid med bestämmelserna i denna lag från landskapet utför eller försöker utföra kulturföremål för vilket krävs tillstånd till utförsel skall dömas till böter. Avser brottet utförsel eller försök till utförsel till utlandet skall straffet dock utdömas enligt 38 kap. 12 § strafflagen.

(2 mom. lika som i framställningen).

11 §.

Landskapsstyrelsen svarar för alla kostnader som föranleds vid handläggningen av ärenden enligt denna lag.

12 §.

(Lika som i framställningen).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1984.

hamn den 21 april 1983.

På kulturutskottets vägnar:

Erik Sundberg
ordförande

Lars Ingmar Johansson
sekreterare

Bert Häggblom
sekreterare.

Närvarande i utskottet: ordf. Sundberg, v.ordf. Olof M. Jansson, ledamöt.
Fagerholm och Sagulin samt ersättarna Helling och Öberg, (vardera delvis).

Till Kulturutskottet

från lagutskottet

Kulturutskottet har den 2 december 1982 begärt lagutskottets yttrande över förslaget till landskapslag om skydd för kulturhistoriskt värdefulla föremål (nr 13/1982-83) i vissa närmare angivna avseenden. Lagutskottet får med anledning härav avge följande utlåtande:

1. Allmänna synpunkter på landskapets lagstiftningsbehörighet

Enligt framställningen skulle lagen komma att reglera tre olika situationer vad gäller utförseln av kulturhistoriskt värdefulla föremål, nämligen

- a) utförsel till utlandet av kulturföremål som hänför sig till det åländska kulturarvet,
- b) utförsel till riket av under a) nämnda kulturföremål, och
- c) utförsel till utlandet via Åland av kulturföremål som hänför sig till det finländska kulturarvet.

I framställningens allmänna motiveringar ingår ett avsnitt (ss 4 - 6) rörande lagstiftningsbehörigheten. Lagutskottet delar de åsikter som där framförs till den del situationerna a) och b) berörs. Däremot delar utskottet inte den i framställningen framförda uppfattningen att kulturföremål som förts från riket till Åland "helt lagligt kunnat föras vidare till utlandet" eftersom "ämnet inte varit föremål för reglering i landskapet". Enligt utskottets uppfattning bör rikslagen om begränsning av utförseln av kulturföremål (FFS 445/78) anses gälla även i landskapet till den del lagen avser att förhindra utförsel till utlandet av från riket härrörande kulturföremål. Den rätt till lagstiftning i fråga om kulturella angelägenheter landskapet äger enligt 13 § 1 mom 2) punkten självstyrelselagen får i detta fall anses vara begränsad till sådana föremål som härrör från landskapet. Däremot måste å andra sidan rikets allmänna intresse av att skydda sitt nationella kulturarv anses innebära att rikslagen gäller även i landskapet till de delar kulturföremålen saknar anknytning till landskapet och dess kulturarv. Det måste även anses stötande för det allmänna rättsmedvetandet om lagstiftningsbehörigheten skulle tolkas så att landskapet skulle kunna utnyttjas som en utförselport för kulturföremål från riket. Blott den omständigheten att tullmyndigheterna i landskapet hittills ansett rikslagen

otillämplig på Åland innebär i sig inte att lagen i alla avseenden skulle undanta Åland. När, liksom i förevarande fall, riksgränsen och landskapsgränsen sammanfaller måste enligt utskottets uppfattning till åliggandena för tullmyndigheterna på Åland anses höra även kontrollen av att rikets intressen i fråga om utförsel av kulturföremål anknutna till det nationella kulturarvet inte åsidosätts.

Av det sagda skulle följa att lagförslagets 11 § borde utgå. I fråga om utförsel av icke-åländska kulturföremål via Åland skulle nämligen rikslagen som sådan vara tillämplig. Eventuellt borde i 1 § införas ett nytt 2 mom. som upplyser härom. I fråga om tillståndsgivningen för sådan utförsel skulle gälla vad i rikslagen föreskrivs. Uppstår behov av att delegera beslutsfattandet från museiverket lokalt till Åland kan landskapsstyrelsen och dess museibyrå genom överenskommelseförordning ges nödvändiga befogenheter.

2. Synpunkter på förslaget att polismyndigheten skulle övervaka lagens efterlevnad.

Utskottet delar inte landskapsstyrelsens uppfattning om att tullen inte skulle kunna påföras kontrolluppgifter i anslutning till den föreslagna lagen. Möjligheten att genom landskapslag ange att i landskapet verksam statlig myndighet skall handha vissa förvaltningsuppgifter har utnyttjats vid ett flertal tillfällen. Senast införde landstinget på lagutskottets förslag i 58 § ellagen för landskapet Åland tullen som sådan myndighet som kan ge handräckning vid lagens efterlevnad (se härom LU bet. nr 12/1981-82). Varken AD eller HD har riktat anmärkning häremot. Utskottet anser därför att något hinder inte föreligger för att tullen, på samma sätt som i riket, skulle handha övervakningen av utförseln av kulturföremål till utlandet.

Däremot måste det anses att den kontroll som avser utförsel av kulturföremål från landskapet till riket skall åvila polismyndigheten. Enligt tulllagen (FFS 573/78) ankommer det på tullverket att övervaka utrikestrafiken för vidtagande av tullåtgärder. Eftersom tullen således inte enligt rikslagstiftning övervakar trafiken mellan två inrikes orter kan den inte heller enligt 14 § 4 mom. självstyrelselagen genom landskapslag påläggas sådana uppgifter.

3. Besvärshbestämmelserna

Utskottet konstaterar att man i rikslagen- med undantag från huvudregeln om HFD som besvärshinstans-angett att besvär över museiverkets beslut riktas till statsrådet. Orsaken till detta är att vid tillämpningen av lagen ofta är fråga om värdeomdömen och i mindre grad om ren rättstillämpning. Bestämmelsen måste uppenbarligen tolkas så att statsrådet dock prövar även beslutens laglighet.

Angående rätten att besvära sig över statsrådets beslut i allmänhet stadgas i lagen om ändringssökande i förvaltningsärenden. Enligt 4 § i denna lag kan besvär över statsrådets beslut anföras av sakägare som anser att beslutet kränker hans rätt, såvida uttryckligt besvärshförbund inte är föreskrivet.

Något sådant förbud ingår inte i lagen om begränsning av utförseln av kulturföremål, varför det således är möjligt att hos högsta förvaltningsdomstolen anföras besvär då sakägare anser att statsrådets beslut kränkt hans rätt.

Eftersom landskapsstyrelsen i ärenden gällande utförsel av kulturföremål från Åland handhar uppgifter som i riket sköts av såväl museiverket som ministerium kan besvärshbestämmelserna rörande museiverket inte direkt appliceras på landskapsstyrelsen. Då det dessutom är högsta förvaltningsdomstolen och inte statsrådet som handlägger laglighetsbesvär i högsta instans anser utskottet att statsrådet inte kan vara besvärshinstans då det gäller landskapsstyrelsens beslut. Statsrådet har därtill i rikslagen införts som besvärshinstans framför allt för att pröva ändamålsenligheten av museiverkets beslut medan däremot besvär på ändamålsenlighetsgrunder överhuvudtaget inte kan anföras över landskapsstyrelsens beslut. (Jfr HFD 1977 II 1).

Lagutskottet föreslår därför att högsta förvaltningsdomstolen i enlighet med självstyrelselagens huvudprincip införts som besvärshinstans, såvitt ärendet gäller lagligheten av landskapsstyrelsens beslut.

4. Straffbestämmelserna

Enligt rikslagen skall brott mot bestämmelserna däri bestraffas enligt

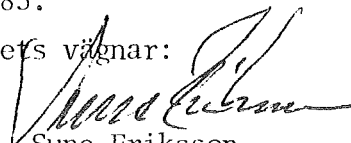
strafflagen 38 kap. 12 §. Straffsatsen för i lagrummet avsett luren-
drejeri är böter eller minst två månaders fängelse.

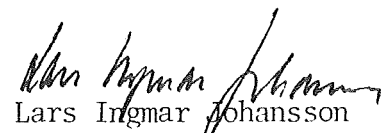
I landskapsstyrelsens framställning föreslås endast böter som påföljd.
Utskottet har ovan konstaterat att rikslagen bör anses gällande i fråga
om utförsel via Åland av föremål tillhöriga det finländska kulturarvet.
Härav följer att brott i sådana fall bestraffas enligt rikslagen. Ut-
skottet anser att likartade brott - utförsel eller försök till utförsel
ur landet av kulturföremål - ur behörighetssynpunkt kan bestraffas på
samma sätt oberoende av om föremålet härrör från Åland eller riket. Straff-
bestämmelserna kan sålunda till denna del kompletteras i enlighet med riks-
lagen.

Däremot kan för utförsel eller försök till utförsel till riket utdömas
endast böter när landskapets lagstiftningsbehörighet medger rätt att
lagstifta blott om bötesstraff och brottet saknar motsvarighet i riks-
lagstiftningen.

Mariehamn den 31 januari 1983.

På lagutskottets vägnar:

Sune Eriksson
vice ordförande

Lars Ingmar Johansson
sekreterare